

מראי מקומות - יבמות סו.

אלמנה לכהן גדול

א. עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה

פרש"י דהא דאין אוכלים הוא משום שהיא חללה, וכמו שהיא לא אוכלת, גם הם לא אוכלים. ויש לעי', למה באמת היא לא אוכלת, הרי החסרון של חללה הוא לכאוף מה שהיא זרה, ואף זרה אינה יכולה לאכול תרומה בפנ"ע, אבל כיון דזרה נשאת לכהן יכולה לאכול בתרומה, ולמה היא אינה אוכלת. ועי' בערוך לנר לעיל (נו. תוד"ה ואי לאו) שהביא מש"כ הרמב"ם (תרומות ו', ז'), דטעם דחללה אינה אוכלת בתרומה הוא משום דנעשית זרה, וכתוב בתה"כ כי תהי' לאיש זה, כיון שנבעלה לפסול לה נעשית זרה. והק' הערל"נ, בשלמא מה שבת כהן אינה אוכלת בתרומה דבי נשא, הוא משום דחללה היא, אבל למה אינה אוכלת כשנשאת לכהן. ועי' בקהלות יעקב (סי' מ') דמבאר באריכות שיש ב' דינים בהא דאין חללה אוכלת בתרומה. א', משום שהיא זרה, וכמו שביאר הרמב"ם שם. וב', יש ג"כ פסול הגוף, ונלמד מסיפא דהאי קרא, "היא בתרומת הקדשים לא תאכל". וביאר דצריכין ב' דינים, מה דצריך פסול הגוף הוא לומר דאף אם נשאת לכהן אינה אוכלת בתרומה. והדין השני דנעשית כזרה, צריכין כדי לומר דאינה יכולה להאכיל לעבדיה, כמו דזרה אינה מאכילה עבדיה, דבזה לא סגי בפסול הגוף.

ב. אע"פ שהוא חייב במזונות

הק' המצפה איתן, הא קיי"ל דאפי' האלמנה גופה אינה ניזונת כל זמן שהיא תחתיו [דהיינו בחייו], וא"כ למה צריך ליתן מזונות לעבדיה, האם הם עדיפי מינה. וכ' האבי עזרי (תרומות ז', כ') דזה לא קשיא, דמה דהיא אינה אוכלת הוא רק משום שהוא מחוייב לגרשה, אבל אפשר דעבדי מלוג שפיר חייב לזונם (ואף דיש לדון בזה, ד"ל דכיון דעומדת לגרושין, גם הם עומדים לצאת מביתו, וא"כ שפיר שייך לומר גם בהם "להוציא קאי מזוני אית לה", וצ"ע). אולם, האבע"ז הק' על הרמב"ם, דס"ל דאין האדון אוכל פירות של העבדי מלוג, וא"כ, מהכ"ת דצריך לזונם. ודחק דצריך לאוקמי' דהתחייב עצמו במפורש לזונם, והביאור הוא, דאע"פ דבכה"ג חייב לזונם, מ"מ אינו יכול ליתן להם תרומה.

ג. אם מתו, מתו לו

כ' הרי"ף (כא: בדפי הרי"ף) בשם רבותיו, דכיון דקתני במתני' אם מתו מתו לו, ולא קתני ג"כ דאם פחתו פחתו לו, משמע דדוקא אם מתו ממש, או כעין מתו, שאינם יכולים לעשות מלאכתם כלל, דכמאן דליתנהו דמי, אז אמרי' דחייב באחריותו ומשלם דמים, אבל אי איתנהו, ואפי' אם בלו הרבה ופחתו, מ"מ אם עדיין עושין כעין מלאכתן הראשונה, האשה נוטלת העבדים,

ואינו משלם דמים. ועי' מה שחולק הרי"ף על דיוק זה, ודייק מגמ' להיפוך, דבאמת הוא אחראי על הכחש. אולם לדינא כ' דלא מחייבין להבעל על הכחשה, דכיון דלא נהגו כן, אדעתא דמה שנהגו קיבל כשמחייב עצמו על הנכסי צאן ברזל.

ד. קנינו שקנה קנין אוכל

כ' בספר החינוך (מצוה ר"פ) "וגם אם קנה העבד עבדים גם הם אוכלים על ידו, וכו', אבל אם העבד השני קנה שלישי אינו אוכל, דכי יקנה הנפש אמר רחמנא, ולא קנין הקנין". אולם עי' ברמב"ם (תרומות ז', י"ח) שכ' "וכן עבדי כהן שקנו עבדים ועבדי אשתו שקנו עבדים יאכלו". ודייק רעק"א (בגליון על הרמב"ם שם) דחולק על החינוך, דהא כ' דעבדי אשתו שקנו עבדים, דהיינו קנין של קנין קניינו. וכ' דלכאוף צ"ל דהחינוך גרס בגמ' "ועבדיו שקנו עבדים", ולא שהי' המשך לציור של הרישא, דהיו עבדי אשתו, ועבדים אלו קנו עבדים, וכ' דאולי זה הי' כוונת רש"י שם דכ' ועבדיו גרסי', לאפוקי שי' הרמב"ם. ועי' בזכר יצחק (ל"א) שכ' דאולי הי' אפשר לומר דאין כאן מח' בין הרמב"ם והחינוך, ודלא כרעק"א, אלא דיש לחלק בין דין מה שנקנה מחמת קנין כספו, דבזה אין שייך לו לקנות עוה, ובין מה שאשתו קונה, דכיון דאשתו אוכלת מחמת קדושה, ומקרא דכל טהור בביתך יאכל אותו, יכולים עבדיה לקנות עבדים אחרים, אבל עבדים, שהם רק קנין כספו של הכהן, אין עבדים של עבדיו יכולים להאכיל עבדיהם. אמנם כ' דאינו כן בדעת הרמב"ם, שהרי הרמב"ם פסק (שם כ') דכהן שנושא שני' לעריות, היא אוכלת בתרומה, אבל אין עבדיה אוכלים תרומה. וביאר הזכר יצחק דס"ל להרמב"ם דכיון דבכה"ג כופין אותו להוציא, א"כ אין כאן קנין כספו, אבל עדיין יש דין של כל טהור בביתך, וס"ל להרמב"ם דרק מצד הדין קנין כספו יכול להאכיל לעבדיו, אבל מצד הדין דכל טהור בביתך אינה יכולה להאכיל עבדיה כלל, וא"כ ע"כ מה שאוכלים עבדי עבדיה, היינו משום דקנין של קנין כספו שפיר יכול לקנות ולהאכיל.

ה. התם פומייהו כאיב להו

פרש"י דמחוסרי תקנתא הם. והק' האבני נזר (יו"ד תמ"א), מה ענין זה לפומייהו הוא דכאיב להו במקומות אחרים, דהתם אם הי' יכול לעשות הי' מועיל, כגון באלמת ואלם בחליצה, ועיכוב צדדי יש להם דאינם יכולים לעשותו. אבל זה, אם הי' אוכל יהי' עבירה, ומשום הא דעומד לתקן גרידא יחשב פומי' דכאיב, בתמיה. וכ' דלכאוף יש לפרש דאם הי' ערל וטמא אוכלים בתרומה, לא יעברו לאו דזרות, אלא איסור ערלות המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - יבמות

סו. (המשך)

ברמב"ם, דבאמת יש לה דין זרות, וא"כ אין לפרש שאין לה דין זרות. ולכן ביאר דבאמת יש לה איסור זרות, אלא דדין זה בא מחמת הא דאסורה בתרומה לעולם, וכיון שכן, נחשבת היא לזרה. וא"כ, יוצא דשפיר שייך לדמות אלמנה לערל וטמא, דבכולם כל הדין דאינם יכולים לאכול אינו מצד דין זרות, רק מחמת דינים אחרים. אלא דבחללה הרי נעשית לזרה מחמת האיסור חללות שיש בה, אבל ערל וטמא, כיון דשייך בהם תיקון, אז אין להם איסור זרות, ושפיר יכולים להאכיל עבדיהם, משא"כ החללה, הגם דאיסור שלה בעצם אינו איסור זרות, ולכן הי' שייך לדמותה לערל וטמא, אבל כיון דנעשית ג"כ לזרה מחמת הדין חללות שיש בה, א"כ שפיר אינה יכולה להאכיל תרומה לעבדיה.

וטומאה. וא"כ, יוצא דכלפי איסור זרות הר"ז כמי שפומייהו כאיב להו, וא"כ כיון שאינם זרים כלל, דכהנים הם, אלא שיש עיכוב צדדי שמעכבם מלאכול, וא"כ שפיר יכולים עבדיהם לאכול תרומה. אולם הק', דאם ערל וטמא אין בהם איסור זרות כלל, א"כ מהו הדמיון לחללה, דהא היא כזרה ממש, וכל הנדון שהיא תהי' יכולה להאכיל עבדיה הוא מחמת בעלה, וא"כ מהו הדמיון לערל וטמא, דיכולים להאכיל מחמת עצמם (ולא הי' ניחא לי' לפרש דנדון הגמ' הוא סתם נדון כללי של אם מי שאינו אוכל יכול להאכיל). ולכן כ' לחדש דגם חללה זו אשת כהן אין בה איסור זרות כלל, כיון דאפי' זרה גמורה אשת כהן אוכלת, אלא יש איסור חללות, וזהו מה שמונע ממנה היכולת לאכול. אלא דהק' על זה דהא משמע מהמשנה בתרומות, וכן הוא